

نقش دیپلماسی شهری در مناسبات بین‌المللی شهرها (مطالعه موردی: نظام مدیریت شهری تهران)

پرستو سعید^۱، محمدرضا حافظ‌نیا^{۱*}، مرتضی قورچی^۲

۱. گروه جغرافیای سیاسی، دانشکده جغرافیا، دانشگاه تربیت مدرس، تهران، ایران

۲. گروه جغرافیای انسانی و آمایش، دانشکده علوم زمین، دانشگاه شهید بهشتی، تهران، ایران

پذیرش: ۱۴۰۰/۰۹/۱۴

دریافت: ۱۴۰۰/۰۴/۰۵

چکیده

دیپلماسی شهری بخشی از دیپلماسی عمومی کشورهای پیشرفته و مردم سالار است. در دیپلماسی شهری مدیران کلانشهرها در راستای استفاده از فرصت‌ها و ظرفیت‌های بین‌المللی جهت توسعه وارد عرصه تعاملات میان شهری در مقیاس جهانی می‌شوند. مناسبات بین‌المللی میان کلان‌شهرهای کشورهای مختلف وارد عرصه تعاملات میان شهری می‌شوند. پژوهش حاضر از نوع کاربردی و داده‌ها به دو روش کتابخانه‌ای و میدانی گردآوری شده است. هدف پژوهش بررسی این موضوع است که شهرداری تهران به عنوان مهم‌ترین و تاثیرگذارترین نهاد اجرایی محلی تا چه اندازه در پیشبرد دیپلماسی شهری موثر بوده است. بخش اول به صورت کتابخانه‌ای (استدلال قیاسی) و در بخش دوم به صورت میدانی (پرسش‌نامه) به این نکته رسیده است که شاخص‌های عنوان شده به ترتیب: انزوای ژئوپلیتیکی، توان مدیریت شهری (ضعف بینش و نگرش)، وزن ژئوپلیتیکی کشور یعنی ارتباط تهران با شهرهایی که وزن پایین‌تری نسبت به تهران دارند، از عوامل موثر بر عدم موفقیت تهران در دیپلماسی شهری است که در هر شاخص عوامل ویژه‌ای موثر بوده است.

واژه‌های کلیدی: تهران، توسعه پایدار، دیپلماسی، ژئوپلیتیک، شهر، مدیریت.

The Role of City Diplomacy in International Relations of Cities (Case study: Urban management system of Tehran)

Saeed¹, P., Hafeznia^{1*}, M., Ghorchi², M.,

1. Political Geography Department, Faculty of Geography Tarbiat Modares University, Tehran, Iran

2. Human Geography & Spatial Planning Department, Faculty of Earth Sciences, Shahid Beheshti University, Tehran, Iran

Received: 26/06/2021 Accepted: 05/11/2021

Abstract

City Diplomacy is part of the public diplomacy of developed and democratic countries, in city diplomacy, metropolitan managers enter the field of intercity interactions in line with international relations between metropolises of different countries. The present study is an application that uses the library and field collection method. The aim is to what extent Tehran Municipality, as the most important and influential local executive body, has been effective in advancing this important issue. In the first part as a library study (deductive reasoning) and in the second part as a field study (questionnaire) have been coming to the point that the indicators are: geopolitical isolation, urban management capacity (weakness of insight and attitude), weight The geopolitics of the country, in the relationship between Tehran and cities that have a lower weight than Tehran, is one of the factors affecting the failure of Tehran in urban diplomacy, which has been effective in each index.

Keywords: Tehran, Sustainable Development, Diplomacy, Geopolitics, City, Relations.

مقدمه

شهرها از جمله پدیده‌های فضایی-سیاسی هستند که از جایگاه و اهمیت زیادی در مطالعات جغرافیای سیاسی دارند (حافظ نیا و کاویانی راد، ۱۳۸۳). شهرها توجه بازیگران اصلی بین‌المللی را به خود جلب می‌کنند و اکنون در فرآیندهای چند جانبه‌ای ظاهر می‌شوند (آکتو^۱، ۲۰۱۷). دیپلماسی شهری به شیوه و ابزارهای حکومت ملی گفته می‌شود که در مواقع بروز و حالت کشمکش و چالش در حکومت‌های ملی در خصوص چالش‌های مشترک و فرصت‌هایی که می‌خواهند به تعاملات بین‌المللی بپردازند، کمک می‌کند تا بتواند از طریق گفتگو، مصالحه و مذاکره، راه‌های همکاری بین-المللی شهر با شهر را فراهم و ضمن دستیابی به منافع ملی زمینه محیطی آرام و صلح آمیز را برای کشور و شهروندان خود مهیا کند (حسین پور پویان، ۱۳۹۴). در دیپلماسی شهری مدیران کلانشهرها در راستای مناسبات بین‌المللی میان این شهرها وارد عرصه تعاملات میان شهری در حوزه امور بین‌الملل شده و با برقراری روابط کاملاً تخصصی منافع شهری خود را در کلان شهرها و یا جهان شهرهای دیگر جستجو می‌کنند. در چنین وضعیتی یکی از راهبردهای اساسی مدیران کلان شهرهای ایران در حوزه مناسبات بین‌المللی با شهرهای دارای اولویت راهبردی، شکل دهی به دیپلماسی شهری است (احمدی پور و همکاران، ۱۳۹۱). بنابراین مدیران شهری علاوه بر وظایف محلی، در حوزه راهبردی درگیر مناسبات بین‌المللی نیز هستند. همکاری‌های بین‌المللی شهرها برای بهره‌مندی از فرصت‌ها و مدیریت چالش‌های جهانی شدن می‌تواند مورد توجه قرار گیرد. عضویت و فعالیت در سازمان‌های تخصصی بین‌المللی که با در پیش گرفتن دیپلماسی مدیریت شهری میسر است. در این راستا ارکان نظام شهری (شهرداری‌ها و شوراهای شهر) می‌توانند از طریق ابزار دیپلماسی شهری فعال در سازمان‌های بین‌المللی شهری، از مشارکت حداکثری دیگر شهرهای تأثیرگذار در مدیریت شهری بهره‌مند شود و، سهم و میزان مشارکت خود را در حکمروایی جهانی و محلی افزایش دهند (بصیرت و جلیلی، ۱۳۹۳). دیپلماسی شهری در

ایران هم مانند دیگر نقاط جهان واژه‌ای جدید و میحی نوپاست، اما در سال‌های اخیر حرکت‌هایی در این راستا با محوریت شهرداری تهران صورت گرفته است که می‌تواند نویدبخش فضای جدیدی در مدیریت شهر و نتایج موثری باشد (قورچی و کاویانی راد، ۱۳۹۸). انتخاب شهردار تهران در سال ۱۳۸۶ از سوی مجمع عمومی سازمان شهرها و حکومت‌های محلی متحد به عضویت شورای جهانی و دایره اجرایی این سازمان، نماینگر دیپلماسی فعال شهرداری تهران در این سازمان و حرکتی در راستای دیپلماسی شهری دانست. گذشته از این، نخستین اجلاس کلانشهرهای آسیایی در تهران در سال ۲۰۰۸، با شعار «آسیا برای شهروندان، همگرایی برای زندگی بهتر» و تشکیل مجمع شهرداران آسیایی و دیگر فعالیت‌های بین‌المللی شهرداری تهران در عرصه بین‌المللی، بیانگر دیپلماسی شهر تهران است. بر این اساس، کلان‌شهر تهران به‌عنوان پایتخت ایران با داشتن بیست و هفت پیوند با شهرها و سازمان‌های بین‌المللی در قالب معاهده، پیمان، قرارداد و یادداشت تفاهم همکاری با دیگر شهرهای جهان در صدد تقویت دیپلماسی شهری در مجامع بین‌المللی مبادرت ورزیده است (قورچی و کاویانی راد، ۱۳۹۸). در حال حاضر با تاکید بر بکارگیری ابزار دیپلماسی شهری در تهران و همکاری بین‌المللی شهرها و مناسبات بین‌المللی برای بهره‌مندی از فرصت‌ها و مدیریت چالش‌های جهانی امری ضروری است. این در حالی است که تحقق نقش آفرینی فعال شهرداری تهران در عصر دیپلماسی شهری می‌تواند منافع پایداری را چون امکان‌پذیر شدن تبادل تجارب و دریافت کمک‌های فنی و مالی، کاهش تأثیرات نامطلوب تصمیمات و سیاست‌های نهادهای فراملی، افزایش امکان چانه زنی و کسب امتیاز در سازمان‌های بین‌المللی به منظور برون رفت از محدودیت‌های حاکم بر نظام برنامه‌ریزی و مدیریت شهری به ارمغان آورد. تهران به عنوان اولین کلانشهر کشور و پایتخت بودن به سبب برخورداری از ویژگی‌های کلیدی و تأثیرگذار در عرصه سیاسی کشور و موقعیت مهم ژئوپلیتیکی ملی و فراملی آن، از جایگاه ویژه‌ای برخوردار است. به همین منظور در تحقیق حاضر منظور از مدیریت شهری،

اروپایی تازه تأسیس تبدیل شد. با ظهور عصر جهانی شدن و اهمیت یابی دوباره شهرها، بار دیگر دیپلماسی شهری مطرح شد (کریمی و حافظ نیا، ۱۳۹۷). دیپلماسی شهری انجام و برقراری روابط خارجی توسط نمایندگان رسمی شهرها با سایر بازیگران، به ویژه سایر شهرها، ملت‌ها، سازمان‌های مردم نهاد و شرکت‌ها است. امروزه دیپلماسی شهری به چیزی بیش از یک رابطه نمادین یا مبادله فرهنگی تبدیل شده و شهر در شکل-گیری فرایندهای بین‌المللی و برنامه‌های جهانی به رسمیت شناخته شده است (آکتو، ۲۰۱۸). در دیپلماسی شهری مدیران کلانشهرها در راستای مناسبات بین‌المللی میان کلان شهرهای کشورهای مختلف وارد عرصه تعاملات میان شهری در حوزه امور بین‌الملل شده و با برقراری روابط کاملاً تخصصی منافع شهری خود را در کلان شهرها و یا جهان شهرهای دیگر جستجو می‌کنند (احمدی پور و همکاران، ۱۳۹۱). دیپلماسی شهری مانند دیپلماسی رسمی مبتنی بر روابطی است که معمولاً یک شهر با دیگر شهرها برقرار می‌کند و اشکال دیپلماسی شهری، از پیامدهای آن هستند که در قالب قرارداد و پیمان‌های همکاری عینیت می‌یابد. بدین ترتیب، انواع گوناگون دیپلماسی شهری که تاکنون صورت گرفته دیپلماسی شهری دوجانبه و چندجانبه است که در ادامه به آن‌ها پرداخته می‌شود:

۱- دیپلماسی دوجانبه یا شهر به شهر: ساده‌ترین نوع رابطه یک شهر، رابطه آن با شهر دیگر است که منجر به شکل‌گیری روابطی دوجانبه می‌شود و زمینه‌ای برای بستر همکاری‌های سیاسی، اقتصادی و فرهنگی بین دو شهر می‌شود. روابط دوجانبه شهرها در نتیجه تشابهات و اشتراکاتی بین دو شهر صورت می‌گیرد که روابط خواهرخواندگی یکی از این نوع دیپلماسی شهری باشد و در دنیا رایج است. دیپلماسی شهری دوجانبه در قالب همکاری‌های بین‌المللی شهر با شهر و تفاهم نامه‌های بین‌المللی دوجانبه هم مصداق پیدا می‌کند. ۲-

دیپلماسی شهری چند جانبه: همان طوری که از نامش پیداست در مجموعه و شبکه‌ای از شهرها در محیط بین‌المللی انجام می‌گیرد. دیپلماسی چندجانبه شهری و نهادهای مرتبط با موضوعات شهری، در واقع معلول

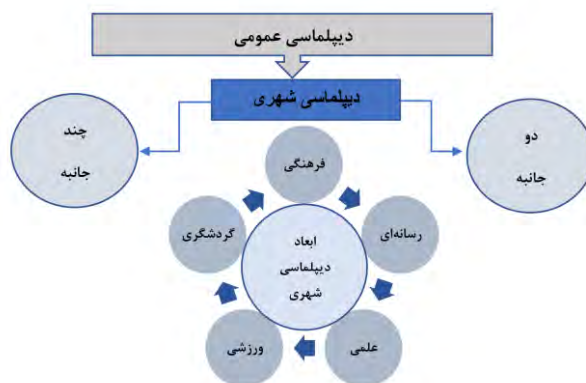
شهرداری تهران است که می‌توان دیپلماسی شهری و مناسبات بین‌المللی را از مهم‌ترین مقوله‌های قابل بررسی در این نهاد اجرایی محلی دانست. هدف و پرسش اصلی پژوهش بررسی این موضوع است که شهرداری تهران چقدر در زمینه دیپلماسی شهری موفق بوده و عوامل موثر بر موفقیت و عدم موفقیت شهرداری تهران در زمینه دیپلماسی شهری کدام است؟ همچنین دیپلماسی شهری چه نقشی در ارتقا مناسبات بین-المللی شهرها داشته و شهرداری تهران به عنوان مهم‌ترین و تاثیرگذارترین نهاد اجرایی محلی تا چه اندازه در پیشبرد این مهم موثر بوده است؟

مبانی نظری و پیشینه

دیپلماسی عمومی^۲ به برنامه‌های تحت حمایت دولت اشاره دارد که هدف اطلاع رسانی و یا تحت‌تاثیر قرار دادن افکار عمومی در کشورهای دیگر است. در این دیپلماسی که بخش دولتی و خصوصی همراه با یکدیگر عمل می‌کنند، تلاش عمده سیاست‌گذار، ارتباط با مخاطب عام و افکار عمومی است تا بتواند پیام مورد نظر خود را منتقل کرده و بر تصمیم‌سازان تاثیرگذاری مطلوب داشته باشد (هادیان و احدی، ۱۳۸۸). همچنین دیپلماسی عمومی، هنر و فن اداره سیاسی سیاست خارجی، تنظیم روابط بین‌الملل و حل و فصل اختلافات بین‌المللی از شیوه‌های مسالمت‌آمیز است (کوچکی، ۱۳۹۶). دیپلماسی شهری به عنوان بُعدی از دیپلماسی عمومی در دست دولت‌های محلی-شهری است که با آن در مناسبات بین‌الملل به بازیگری می‌پردازند. دیپلماسی شهری بخشی از دیپلماسی عمومی کشورهای پیشرفته و مردم سالار است. به بیان برخی از اندیشمندان دیپلماسی شهری پدیده‌ای جدید است. اما بایستی اشاره کرد که دیپلماسی شهری سابقه‌ای بیش از دیپلماسی دولتی دارد. سابقه دیپلماسی شهری به یونان قدیم و ارتباطات دولت شهرهای آن بر می‌گردد. ولی با شکل‌گیری پیمان وستفالی و یا همان دوران مدرن در روابط بین‌الملل دیگر شهرها در امر سیاست خارجی بازیگر انحصاری نبودند و تبیین نقش دولت محلی در صلح‌سازی دیپلماسی به حوزه عمل دولت‌های

می‌تواند روح دوباره‌ای به روابط کشورها با یکدیگر بخشد (جمالی نژاد، ۱۳۹۲). دیپلماسی رسانه‌ای از مباحث جدید در سیاست خارجی و طی چهار دهه گذشته، جای خود را در عرصه بین‌الملل باز کرده است. این واژه را برای نخستین بار آمریکایی‌ها به کار بردند، زیرا به این نتیجه رسیدند که به جای استفاده از نیروی نظامی برای پیشبرد اهدافشان می‌توانند از رسانه‌های فراملی و برون مرزی استفاده کنند (سلطانی فر و خانزاده، ۱۳۹۲). دیپلماسی علمی، یکی از محورهای اساسی دیپلماسی عمومی است که مهم‌ترین اهداف آن، ارتباط با نخبگان و تأثیرگذاری بر افکار آنها است، زیرا نخبگان رکن اصلی پیشرفت یک کشور هستند. از این رو، اکثر کشورها و به ویژه شهرها با تقویت زیرساخت های علمی و آموزشی خود سعی بر آن دارند تا نخبگان کشورهای مختلف را به سمت خویش جذب کنند، چرا که همین نخبگان در آینده تبدیل به مسئولان و اندیشمندان کشورها و شهرهای خود می‌شوند و جذب آنها می‌تواند به روابط دوستانه با کشورها و شهرهای هدف، کمک شایان توجهی کند (قربانی سپهر و جان پرور، ۱۳۹۷). موضوع دیپلماسی ورزشی شاید یکی از قدیمی‌ترین و سابقه‌دارترین رابطه میان کشورها است. در طول تاریخ بسیار ملاحظه شده که حتی سران عالی کشورها برای تماشای مسابقات ورزشی به کشورهای دیگر می‌روند مورد استقبال شهروندان آن کشور قرار می‌گیرند (رضایی، ۱۳۸۵). گردشگری شهری نوعی گردشگری است که شهروندان علاقه‌مند به جاذبه‌های مختلف همانند جاذبه‌های فرهنگی، تاریخی، مذهبی و طبیعی ضمن گردش بخشی از اوقات فراغت خود را در این اماکن می‌گذرانند. بنابراین، توسعه اقتصاد گردشگری در یک کشور منوط به حمایت دولت از این صنعت است و با هموار شدن زیرساخت های لازم، زمینه توسعه این صنعت فراهم می‌شود (شکل ۱) (قربانی سپهر و جان پرور، ۱۳۹۷).

وابستگی متقابل کلان شهرها به هم است که این امر در قالب سازمان‌های بین‌المللی غیر دولتی و انجمن‌های مدنی نمود پیدا کرده است. این نوع دیپلماسی شهری معمولاً منجر به شکل‌گیری شبکه شهری همکار می‌شود که نشانه بلوغ سیاسی، اقتصادی و فرهنگی حکومت‌های محلی در ایجاد و به کارگیری این نوع دیپلماسی در روابط بین‌شهری است. آنچه باعث شکل‌گیری این نوع از دیپلماسی شهری می‌شود، بحران‌ها و مشکلات مشترک بین چند شهر نزدیک و یا گاهی در نقاط مختلف دنیاست که برای حل آن‌ها به همدیگر کمک می‌کنند. از جمله این بحران‌ها می‌تواند طبیعی، مانند زلزله، سیل، خشکسالی و مشکلات فراوان دیگر در مناطق محروم در جهان باشد که همکاری و تشریک مساعی در سطح جهانی در قالب سازمان‌های بین‌المللی و غیر دولتی فراملی را ضروری می‌سازد؛ یا انسانی باشد مانند جنگ، درگیری‌های داخلی و قومی، که پدیده گسترده مهم مهاجرت و بی‌خانمان‌ها، ایجاد کرده است. مهاجرت خواه به شکل اختیاری و دلخواه و به صورت اجباری یکی از معضلاتی است که به‌طور قطع نیازمند همکاری چند جانبه میان جوامع شهری مختلف در سطح جهانی و نهادهای مدنی بین‌المللی است (ظریف و سجادی‌پور، ۱۳۸۷). بازیگران اصلی دیپلماسی شهری عبارتند از: شهرداران، نمایندگان حکومت‌های محلی، شهروندان و نمایندگان سازمان‌های بین‌المللی غیردولتی (فورچی و امانی، ۱۳۸۸). دیپلماسی شهری دارای ابعاد گوناگونی است که بسیار بهم نزدیک هستند و در توسعه مناسبات بین‌الملل شهری نقش بسیار مهمی را ایفا می‌کند که به مهم‌ترین ابعاد آن اشاره می‌کنیم: دیپلماسی فرهنگی، دیپلماسی رسانه‌ای، دیپلماسی علمی، دیپلماسی ورزشی، دیپلماسی گردشگری. دیپلماسی فرهنگی در عصر حاضر به دلیل چرخش فرهنگی، به عامل مهمی در دیپلماسی برای دولت‌ها (به ویژه دولت‌های محلی) تبدیل شده است و

شکل ۱: فرایند شکل‌گیری دیپلماسی شهری در فضای بین‌المللی شهرها
(ترسیم: نگارندگان)

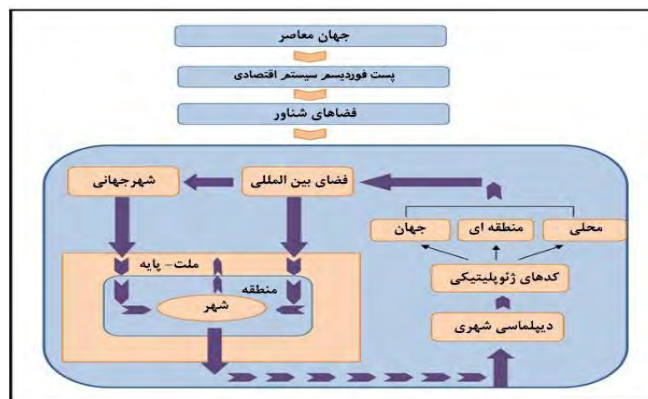
روابط بین‌المللی^۳

در دیپلماسی شهری مدیران کلانشهرها در راستای مناسبات بین‌المللی میان کلان شهرهای کشورهای مختلف وارد عرصه تعاملات میان شهری در حوزه امور بین‌الملل شده و با برقراری روابط کاملاً تخصصی منافع شهری خود را در کلان شهرها و یا جهان شهرهای دیگر جستجو می‌کنند. در چنین وضعیتی یکی از راهبردهای اساسی مدیران کلان شهرهای ایران در حوزه مناسبات بین‌المللی با شهرهای دارای اولویت راهبردی، شکل دهی به دیپلماسی شهری است (احمدی پور و همکاران، ۱۳۹۱).

ژئوپلیتیک شهری^۴

ژئوپلیتیک شهری، اصطلاح جدیدی برای تحلیل روند تحولات حاکم بر شهرها و تلاشی برای بازنمایی و تحلیل رویدادهای شهری در قالب روابط بین جغرافیا، قدرت و سیاست است. در این چهار جنبه مفهوم رقابت و چگونگی سازماندهی نیروهای رقیب و بازتاب فضایی آن در شهر بیان ژئوپلیتیک شهری به شمار می‌آید (احمدی پور و میرزایی تبار، ۱۳۹۷). ژئوپلیتیک شهری مبنای نظری خود را بر ماهیت قدرت و برآیند آن یعنی رقابت و پیامد آن را بر فضاهای شهری قرار داده است. اصطکاک نیروها میان احزاب سیاسی، طبقات اقتصادی که منجر به مشارکت شهروندان در توسعه شهر با خشونت و تضعیف دموکراسی و واگرایی مخرب نیروهای

سازنده شهر می‌شود. این تعامل با تقابل قدرت از مهم‌ترین موضوعات ژئوپلیتیک شهری است (احمدی پور و میرزایی تبار، ۱۳۹۷). ژئوپلیتیک شهری دو ویژگی اصلی ژئوپلیتیک را توصیف می‌کند: از یک سو ژئوپلیتیک به رده، مقیاس و ساختار ویژه‌ای تعلق ندارد و فراگیر است و رقابت‌های بین شهرها به همان اندازه که در مقیاس جهانی در میان کشورها وجود دارد، در سرزمین‌های ملی و در درون شهرها و حتی محله‌ها نیز جاری است؛ از سوی دیگر ژئوپلیتیک شهری تجزیه و تحلیل رقابت موجود در دل یک شهر و حتی یک منطقه شهری را میان محله‌ها، خیابان‌ها یا بین قسمت‌های مختلف همان شهر به تصویر می‌کشد (صیامی و خلیل آبادی، ۱۳۹۰). در مجموع در فضای امروز شهرها، نیروهای فعال با اهداف سودمحورانه و اعمال حاکمیت، کنترل فضاهای شهری و کسب قدرت، در رقابت با یکدیگرند. این تلاش از سطح محلی و داخل محله‌های یک شهر تا شهرهای سطح ملی و تا شهرهای جهانی در قلمرو کشورها وجود دارد (احمدی پور و میرزایی تبار، ۱۳۹۷). رده‌بندی شهرها در یک فضای جغرافیای مستقر در چهار سطح قرار دارد یعنی یک شهر یا در مقیاس محلی یا ملی، منطقه‌ای و یا جهانی دارای قدرت، نفوذ ژئوپلیتیکی و تاثیرگذاری و بیانگر این است که وزن ژئوپلیتیکی و نقش‌پذیری شهرها با هم متفاوت است (شکل ۲).

شکل ۲: جهانی شدن و ورود شهرها به فضای فراملی (قورچی، حافظ نیا، احمدی پور، قالیباف: ۲۰۱۲)

شهری در توسعه روابط بین‌الملل نشان می‌دهند که دیپلماسی شهری کلان شهرها در راستای مناسبات بین‌المللی میان کلانشهرهای کشورهای مختلف وارد عرصه تعاملات میان شهری در حوزه امور بین‌الملل شده و با برقراری روابط با دیگر کلانشهرها زمینه همکاری و تعاملات بین دولت‌های مختلف را فراهم می‌کنند. احمدی پور و همکاران (۱۳۹۱) در مقاله‌ای با عنوان، تبیین جایگاه دیپلماسی شهری در توسعه حوزه نفوذ ژئوپلیتیکی، بر ارتباط مستقیم بین دیپلماسی شهری و گسترش حوزه نفوذ تاکید می‌کنند. یافته‌های این مقاله نیز تأیید کننده این ادعاست، که هرچه شهرهای عمده یک کشوری در قامت یک شهر جهانی مطرح و در شبکه‌های شهری در قالب خواهر خواندگی و تأثیرگذاری بر روند جریان‌ات نقش بیشتری داشته باشند، حوزه نفوذی برای گسترده‌ای را داشت شهر و کشورهای آنها در بر خواهد. درودی و پیمانی (۲۰۱۳) پژوهشی با عنوان، ارزیابی رویکرد دیپلماسی شهری برای سرمایه‌گذاران خارجی در تهران با استفاده از فرآیند تحلیل شبکه - تجزیه و تحلیل سوات با هدف ارزیابی فرصت‌ها و نقاط قوت تهران در چارچوب بین-المللی با استفاده از فرآیند تحلیل شبکه و جداول سوات انجام داده است. باقری و زمانی (۲۰۱۶) در مقاله‌ای با عنوان، ارزیابی وضعیت دیپلماسی شهری در توسعه روابط بین‌الملل نشان می‌دهد که شهرهایی با رویکردهای منظم در زمینه روابط خارجی، ایجاد زمینه-ای برای ایجاد سیاست‌های مرزی، نقش فراملی در حوزه

در خصوص موضوع تحقیق حاضر، پژوهشی که به‌طور مستقیم بدان پرداخته باشد یافت نشد. از آنجایی که این پژوهش به دنبال کشف رابطه نقش دیپلماسی شهری و مناسبات بین‌المللی شهرهاست و ضروری است تا تحقیقات پیشین در خصوص دو مبحث دیپلماسی شهری و مناسبات بین‌المللی در ابعاد مختلف مورد بررسی قرار گیرد. تحقیقات مرتبط و نتایج آنها که در سال‌های اخیر منتشر شده است به‌طور مختصر بیان می‌شود. قورچی و کاویانی‌راد (۱۳۹۸) در مقاله‌ای با عنوان، بررسی همخوانی دیپلماسی شهری با سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران مطالعه موردی: خواهر شهرهای کلانشهر تهران بر این فرضیه استوار است که افزایش شمار خواهر شهرهای تهران در پیوند با سیاست خارجی دولت‌های مستقر در ج.ا. ایران همخوانی دارد یا خیر؟ نتایج تحقیق نشان داد که تعداد خواهر شهرهای تهران از نظر کمی و کیفی به رویکرد سیاست خارجی دولت‌های مستقر در دوره‌های مختلف بستگی داشته است.

زرقانی و همکاران (۱۳۹۳) در مقاله‌ای تحت عنوان، دیپلماسی شهری، تحلیل نقش شهرها به عنوان بازیگر جدید عرصه روابط بین‌الملل نشان می‌دهد که شهرها با ایفای نقش فراملی خود در زمینه‌های امنیت، توسعه، اقتصاد، فرهنگ، شبکه‌سازی و حضور در سازمان‌های بین‌المللی به بازیگرانی فعال در عرصه روابط بین‌الملل تبدیل شده‌اند. کشوریان‌آزاد و دلالت (۱۳۹۳) در مقاله‌ای با عنوان، تبیین جایگاه دیپلماسی

مطالعات و برنامه‌ریزی کشور-شهرداری) اطلاعات گردآوری و برای تجزیه و تحلیل داده‌های تحقیق، پاسخ-های به دست آمده از طریق پرسشنامه به محیط نرم افزار SPSS وارد شده است. سپس با استفاده از آمار توصیفی و آمار استنباطی، سیمایی از وضع موجود در جامعه‌های مورد بررسی ترسیم شده است. در مرحله بعد با روش گردآوری مستقیم به وسیله پرسشنامه داده‌های مورد نیاز از جامعه آماری، اتخاذ شده است. در پژوهش حاضر، جامعه آماری شامل افرادی می‌شود که مشغول به کار در شهرداری تهران هستند و یا به نحوی با شهرداری تهران ارتباط دارند و از این رو شناخت مناسبی نسبت به وضعیت شهر تهران دارا هستند و حجم نمونه شامل ۱۰۰ نفر است. شهرداری تهران یک مؤسسه عمومی غیردولتی، در تاریخ ۱۲ خرداد سال ۱۳۸۶ خورشیدی با نام بلدیة تهران، تأسیس شد و مدیریت امور شهر تهران را به عهده دارد. مسئولیت مدیریت این سازمان با شهردار تهران است که پیش از این با حکم وزیر کشور ایران منصوب می‌شد، اما اکنون از طریق رأی‌گیری در شورای شهر تهران انتخاب می‌شود. تهران تنها شهری است که شهردار آن برخلاف دیگر شهرهای ایران توسط شورای شهر و نه با نظر وزارت کشور تعیین می‌شود. شهرداری تهران شامل ۲۲ منطقه است که مدیریت هر منطقه به عهده شهردار آن منطقه است که توسط شهردار تهران انتخاب می‌شود و با نظارت معاون امور مناطق فعالیت می‌کند. هر منطقه شامل تعدادی ناحیه می‌باشد. در کل تهران دارای ۱۲۲ ناحیه است که با اجرای طرح ناحیه محوری در دوره محمدباقر قالیباف هر ناحیه یک شهردار ناحیه نیز دارد که توسط شهرداران مناطق تعیین می‌شود. طرح جامع شهر تهران در زمان شهرداری غلامرضا نیکپی تدوین شد.

یافته‌ها

الف) یافته‌های کتابخانه‌ای

بررسی برنامه‌ها و معیارهای شهرداری تهران با عملکرد سالانه و گزارش عملکرد شهرداری تهران

امنیت، اقتصاد، فرهنگ و سازمان‌های ارتباطی با بازیگران ملی و بین‌المللی در پایین، در برابر قابل توجه نقش در توسعه و تقویت روابط بین‌الملل خود، همان-طور که کلانشهرهای شهری در راستای روابط بین‌الملل در دیپلماسی بین کشورهای مختلف وارد تعامل بین کلانشهرهای شهری در حوزه امور بین‌الملل می‌شوند و روابط با سایر کلانشهرها همکاری و تعامل بین دولت-های مختلف را فراهم می‌کنند. در بررسی‌های انجام شده تاکنون در خصوص تحقیق دیپلماسی شهری به موضوعاتی نظیر: الف) افزایش شمار خواهر شهرهای تهران در پیوند با سیاست خارجی دولت‌های مستقر در ایران همخوانی دارد یا خیر؟ ب) یا بررسی نقش و کارکرد شهرها را به عنوان بازیگران جدید روابط بین‌الملل، ج) تأثیر دیپلماسی شهری را بر روابط بین‌ملتها و کشورها مورد بررسی و تجزیه و تحلیل قرار دهد. ارتباط مستقیمی بین دیپلماسی شهری و گسترش حوزه‌ی نفوذ وجود دارد. هیچکدام از تحقیقات حاضر به بررسی کشف رابطه نقش دیپلماسی شهری و مناسبات بین‌المللی شهرها نپرداخته است و تفاوت اصلی در تحقیق حاضر با سایر تحقیقات این است که شاخص‌هایی در خصوص موفقیت و یا عدم موفقیت نظام مدیریت شهری عنوان شده و نقش هرکدام مطرح و از دو روش کتابخانه‌ای و میدانی استفاده شده است.

مواد و روش‌ها

تحقیق حاضر از نظر هدف، کاربردی و اطلاعات و داده‌های مورد نیاز از دو روش کلی تحت عناوین کتابخانه‌ای و میدانی گردآوری شده است. ابتدا و در روش گردآوری اطلاعات غیر مستقیم، از منابع کتابخانه‌ای شامل مطالعه کتب، تحقیقات، اسناد و مقاله‌های مرتبط داخلی و خارجی و همچنین اسناد و گزارش‌های مرتبط به موضوع در شهرداری تهران و دیگر سازمان‌های مربوطه استفاده قرار گرفته و تحقیقات مرتبط ادبیات نظری و پیشینه تحقیق گردآوری گردیده است تا زمینه‌ای مناسب جهت ادامه تحقیق فراهم شود. با مراجعه به سازمان‌ها و نهادهای مربوطه (سازمان

جدول ۱: برنامه ۵ ساله اول شهرداری تهران (۱۳۸۸-۱۳۹۲)

عملکرد سالانه	برنامه / معیار
تقویت شاخص‌های توسعه پایدار شهری در نظام برنامه‌ریزی از طریق ظرفیت‌سازی در ساختار و تشکیلات	ارتقا نقش و جایگاه شهر تهران در سطوح فراملی، ملی و منطقه‌ای
تقویت کارآمدی مدیریت شهری از طریق بازنگری و اصلاح و پی‌گیری در برنامه‌ریزی	ارتقا نقش و جایگاه شهر تهران در سطوح فراملی، ملی و منطقه‌ای

منبع: (نگارندگان)

جدول ۲: برنامه ۵ ساله دوم شهرداری تهران (۱۳۹۳-۱۳۹۷)

عملکرد سالانه	برنامه / معیار
توسعه زیرساخت‌های فن‌آوری اطلاعات و ارتباطات در تراز شهرهای مطرح جهانی	توسعه دیپلماسی شهری و تحقق شهری در تراز جهانی
کمک به ایجاد بسترهای ارائه خدمات در سطح بین‌المللی	توسعه دیپلماسی شهری و تحقق شهری در تراز جهانی
توسعه زیرساخت‌های لازم برای جذب گردشگران بین‌المللی	توسعه دیپلماسی شهری و تحقق شهری در تراز جهانی
بسترسازی برای برگزاری اجلاس‌ها و رویدادهای بین‌المللی و تبدیل تهران به مرکزی برای رخدادهای فرهنگی و علمی در سطح بین‌المللی	توسعه دیپلماسی شهری و تحقق شهری در تراز جهانی
برجسته‌سازی نمادهای اسلامی و ایرانی تهران در عرصه جهانی برای ارائه تصویری مناسب از پایتخت ایران اسلامی	توسعه دیپلماسی شهری و تحقق شهری در تراز جهانی
حضور فعال در فضاهای رقابتی کلان شهرهای جهانی و ارتقاء شاخص‌های عملکردی شهر و شهرداری در مقایسه با دیگر کلانشهرها	توسعه دیپلماسی شهری و تحقق شهری در تراز جهانی
اولویت بخشی به طرح‌های موضوعی و موضعی با کارکردهای ملی و بین‌المللی	توسعه دیپلماسی شهری و تحقق شهری در تراز جهانی
تهیه نظام جامع دیپلماسی شهری به منظور توسعه روابط تخصصی مدیریت و برنامه‌ریزی شهری و تکوین برند شهر تهران	توسعه دیپلماسی شهری و تحقق شهری در تراز جهانی
توسعه دیپلماسی شهری در سطح جهانی از طریق شناسایی عناصر و ذینفعان و تعامل (ملی، منطقه‌ای، بین‌المللی)، افزایش تعداد عضویت‌های شهرداری در مجامع بین‌المللی، افزایش تعداد خواهر خواندگی‌های خود با شهرهای مهم و مطرح جهانی، شرکت فعال در اجلاس‌های بین‌المللی و بسترسازی برای برگزاری اجلاس‌ها و نشست‌ها و رویدادهای بین‌المللی در شهر تهران	توسعه دیپلماسی شهری و تحقق شهری در تراز جهانی

منبع: (نگارندگان)

جدول ۳: برنامه ۵ ساله سوم توسعه شهرداری تهران (۱۴۰۳-۱۳۹۸)

عملکرد سالانه	برنامه / معیار
عضویت در مجامع و سازمان‌های بین‌المللی	محورهای گفت‌وگویی مدیریتی شهری در اقدامات شهرداری تهران و مدیریتی در کلانشهرها، شهرداری در این خصوص فعالیت‌هایی
تثبیت عضویت شهرداری تهران در هیات رئیسه جهانی و منطقه‌ای سازمان‌های UCLG و متروپولیس	محورهای گفت‌وگویی مدیریتی شهری در اقدامات شهرداری تهران و مدیریتی در کلانشهرها، شهرداری در این خصوص فعالیت‌هایی
توسعه همکاری‌های بین‌المللی از طریق عضویت در سازمان‌های ISOCARP و IPRA	محورهای گفت‌وگویی مدیریتی شهری در اقدامات شهرداری تهران و مدیریتی در کلانشهرها، شهرداری در این خصوص فعالیت‌هایی
اقدام برای عضویت در شبکه شهرهای یادگیرنده سازمان جهانی یونسکو و عضویت اراضی عباس آباد در سازمان جهانی گردشگری UNWTO	محورهای گفت‌وگویی مدیریتی شهری در اقدامات شهرداری تهران و مدیریتی در کلانشهرها، شهرداری در این خصوص فعالیت‌هایی

منبع: (نگارندگان)

جدول ۴: گزارش عملکرد شهرداری تهران در سال ۱۳۹۸-۱۳۹۹

برنامه / معیار	عملکرد سالانه
برنامه‌ریزی و تنظیم مناسبات خارجی شهرداری تهران	برگزاری ۶۸ جلسه با بخش‌های مختلف سازمان ملل، سفارتخانه‌ها و مجامع بین‌المللی
بررسی و ارزیابی گزارش‌های دریافتی در حوزه موضوعات بین‌المللی مرتبط با مدیریت شهری و شهرداری تهران	بررسی و ارزیابی گزارش‌های دریافتی از وزارت امور خارجه
تنظیم ۸ قرارداد‌های همکاری دوجانبه	تهیه پیش‌نویس تفاهم‌نامه خواهرخواندگی
رایزنی و برنامه‌ریزی مربوط به پذیرش هیات‌های میهمان	برنامه‌ریزی و هماهنگی تشریفاتی میهمانان خارجی (شهر بغداد)
رایزنی و هماهنگی و برنامه‌ریزی مربوط به سفرهای رسمی شهرداری تهران	تحقق سفر شهردار بغداد به همراه هیات همراه کشور عراق و ابوظبی
رسیدگی به موضوعات و مسائل مربوط به مناسبات دوجانبه با سایر شهرهای خارجی	بررسی روند مناسبات با طرف‌های عراقی و شهرهای کربلا و نجف و شهرداری بوداپست
ماموریت‌های اداری و بازدیدها	داخلی
بررسی و رسیدگی به مشکلات مسائل و درخواست‌های نمایندگی‌های دیپلماتیک	مورد کشورهای: واتیکان، سوئد، فلاند، افغانستان، انگلیس، ترکیه، روسیه و...
حضور در مراسم ویژه سفارتخانه‌ها و نمایندگی‌های سیاسی	مورد: ایتالیا، اتریش، مجارستان
همایش (مشارکت و برگزاری)	داخلی
برگزاری مقالات با مقامات خارجی	شهردار با سفیر آلمان
ارسال پیام تبریک، دعوتنامه، پاسخگویی به پیام	تعداد ۸۰ مورد به کشورهای اسلامی برای تبریک عید فطر
فرایند دریافت ویزا شهردار و هیات همراه	تکمیل فرم صدور و دریافت نوبت و مراجعه حضوری به سفارتخانه مربوطه برای دریافت ویزا
عضویت در سازمان‌های بین‌المللی	UCLG - UCLG-MEWA - METROPOLIS - OICC - AMF - Mayors for Peace
سازمان‌ها و مجامع بین‌المللی طرف همکاری	برنامه اسکان بشر (UN Habitat)، سازمان علمی، فرهنگی و آموزشی (UNESCO)، بانک جهانی (World Bank)، سازمان جهانی دولت‌های الکترونیک (WEGO)

منبع: (نگارندگان)

به افزایش عضویت‌ها و تشکیل محورهای گفت‌وگویی پرداخته شده است (جدول ۳). و با توجه به گزارشات سالانه شهرداری تهران در خصوص عملکرد این نهاد، برنامه‌ریزی‌ها و رایزنی‌ها و برگزاری جلسات بیشتر با کشورهای همسایه و کم توسعه انجام شده است و تشکیلات و کمیته خاص در شهرداری برای دیپلماسی شهری وجود ندارد (جدول ۴).

ب) یافته‌های میدانی

همان‌گونه که در تحقیقات مرسوم است، برای انجام فرضیه‌های تفاوتی از آزمون‌های مقایسه میانگین استفاده می‌شود. با توجه به ماهیت سوال مطرح شده، برای آزمون آن می‌بایست از آزمون "t تک نمونه‌ای" استفاده کرد. آزمون "t تک نمونه‌ای" یک آزمون پارامتری است، که برای بررسی فرضیه‌های توصیفی به کار می‌رود. این آزمون هنگامی مورد استفاده قرار می‌گیرد که محقق بخواهد میانگین یک نمونه از جامعه را با یک عدد مورد انتظار مقایسه کند. از این روی، با توجه

در برنامه اول شهرداری تهران در زمینه ارتقا نقش و جایگاه شهر تهران در سطوح فراملی، ملی و منطقه‌ای عملکرد سالانه شهرداری تهران در تقویت شاخص‌های توسعه پایدار شهری و تقویت کارآمدی مدیریت شهری با توجه به شرایط موفق نبوده است (جدول ۱). در برنامه دوم با توجه به توسعه دیپلماسی شهری و تحقق شهری در تراز جهانی آنگونه که باید به توسعه زیرساخت‌ها، ارائه و بسترسازی لازم در سطح بین‌المللی پرداخته نشده است (جدول ۲). برنامه سوم توسعه با توجه به محورهای گفت‌وگویی مدیریت شهری و اقدامات شهرداری در خصوص فعالیت‌ها ما با عضویت و تثبیت و توسعه همکاری‌های بین‌المللی همراه نبوده است. تفاوت برنامه‌ها در هر دوره با دوره قبل به این صورت بوده است که شهرداری تهران در برنامه اول به ارتقا نقش دیپلماسی شهری در سطوح مختلف پرداخته شده و با ورود به برنامه دوم بدون توجه و ارزیابی ارتقا آن و توجه به زیرساخت‌ها به توسعه آن پرداخته‌اند و در برنامه سوم

توسعه پایدار محیط جغرافیایی

به توضیحات مطرح شده از آزمون "t" تک نمونه‌ای" با حد معیار متوسط (مساوی ۳ براساس طیف لیکرت)، بهره گرفته شد که در ادامه نتایج حاصل از آن ارائه می‌شود. یافته‌های استنباطی مطالعه حاضر، مبتنی بر آزمون t تک نمونه‌ای با تعیین مقدار ارزش معیار ۳ (معادل حد متوسط در طیف لیکرت)، حاکی از آن است که دیپلماسی شهری در ابعاد موفقیت، عدم موفقیت

به دست آمده در جدول ۵، آماره‌های میانگین و انحراف از معیار مولفه‌های موفقیت، عدم موفقیت (توان مدیریت شهری)، عدم موفقیت (انزوای ژئوپلیتیکی)، عدم موفقیت (توان مدیریت شهری) را نمایش می‌دهد. براساس این جدول، میانگین پاسخ‌های مربوط به سوالات مولفه موفقیت برابر با (۲/۴۵)، مولفه عدم موفقیت (توان-مدیریت شهری)، (۲/۷۴) و مولفه عدم موفقیت (وزن ژئوپلیتیکی)، (۲/۴۶)، عدم موفقیت (انزوای ژئوپلیتیکی) (۳/۳۹) درصد بوده است. با توجه به مقدار میانگین‌های

جدول ۵: نتایج آماره‌های t تک نمونه‌ای

متغیر/آماره	حجم نمونه	میانگین	انحراف از معیار	خطای استاندارد میانگین
موفقیت	۱۰۰	۲/۴۵۰۰	۱/۶۳۹۰۱	۰/۰۶۲۹
عدم موفقیت (توان مدیریت شهری)	۱۰۰	۲/۷۴۴۰	۱/۶۴۶۴۱	۰/۰۶۴۶۴
وزن ژئوپلیتیکی	۱۰۰	۲/۴۶۴۰	۱/۶۷۳۸۳	۰/۰۶۷۳۸
انزوای ژئوپلیتیکی	۱۰۰	۳/۳۹۰۰	۱/۸۷۳۱۱	۰/۰۸۷۳۱

به دست آمده در این جدول می‌توان این‌گونه نتیجه‌گیری کرد که شاخص انزوای ژئوپلیتیکی در عدم موفقیت شهرداری تهران در ایجاد تاثیرگذاری نقش دیپلماسی شهری بر مناسبات بین‌المللی بیشترین تاثیر را داشته است و همچنین دومین شاخص ما با عنوان توان مدیریت شهری در رده بعدی قرار می‌گیرد. در ادامه باید به این نکته اشاره کرد که شاخص وزن ژئوپلیتیکی کمترین تاثیر را عدم موفقیت شهرداری تهران در زمینه قید شده داشته است.

نتایج به دست آمده در جدول ۵، آماره‌های میانگین و انحراف از معیار مولفه‌های موفقیت، عدم موفقیت (توان مدیریت شهری)، عدم موفقیت (وزن ژئوپلیتیکی)، عدم موفقیت (انزوای ژئوپلیتیکی) را نمایش می‌دهد. براساس این جدول، میانگین پاسخ‌های مربوط به سوالات مولفه موفقیت برابر با (۲/۴۵)، مولفه عدم موفقیت (توان-مدیریت شهری)، (۲/۷۴) و مولفه عدم موفقیت (وزن ژئوپلیتیکی)، (۲/۴۶)، عدم موفقیت (انزوای ژئوپلیتیکی) (۳/۳۹) درصد بوده است. با توجه به مقدار میانگین‌های

جدول ۶: نتایج آزمون t تک نمونه‌ای

متغیر/آماره	T	درجه آزادی	Sig	اختلاف میانگین	فاصله اطمینان ۹۵٪	
					حد پایین	حد بالا
موفقیت	-۸/۷۴۴	۹۹	۰۰۰**	-۱/۵۵۰۰۰	-۱/۶۷۴۸	-۴۲۵۲
عدم موفقیت (توان مدیریت شهری)	-۳/۹۶۰	۹۹	۰۰۰**	۱/۲۵۶۰۰	-۳/۸۴۳	-۱/۱۲۷۷
عدم موفقیت (وزن ژئوپلیتیکی)	-۷/۹۵۵	۹۹	۰۰۰**	-۱/۵۳۶۰۰	-۱/۶۶۹۷	-۴۰۲۳
عدم موفقیت (انزوای ژئوپلیتیکی)	۴۶۷/۴	۹۹	۰۰۰**	۱/۳۹۰۰۰	۱/۲۱۶۸	۱/۵۶۳۲

* معناداری در سطح ۵٪؛ ** معناداری در سطح ۱

همچنین جدول ۶، نشان می‌دهد که معیار سنجش ما، برابر با (۳) می‌باشد. در این جدول مقدار t برای مولفه‌های موفقیت (-۸/۷۴۴)، توان مدیریت شهری (-۳/۹۶۰)، مولفه وزن ژئوپلیتیکی (-۷/۹۵۵) و همچنین برای مولفه انزوای ژئوپلیتیکی برابر با (۴/۴۶۷)

بوده و مقدار (sig) به دست آمده نیز برابر با (۰/۰۰) است. از آنجا که سطح معنی‌داری به دست آمده کمتر از (۰/۰۱) است می‌توان نتیجه گرفت که توان مدیریت شهری (ضعف نگرش و بینش مدیریت شهری)، وزن ژئوپلیتیکی شهر تهران (ارتباطات شهری با شهرهایی

و شاید موضوع دیپلماسی شهری در ضرورت و الویت برنامه‌های شهرداری تهران نبوده است و عملکرد آن در این زمینه ضعیف بوده است. در ادامه با توجه به برنامه مرکز مطالعات و برنامه‌ریزی شهر تهران در خصوص شورای راهبردی روابط بین‌الملل و دیپلماسی شهری تهران این برنامه نیز در دستور اجرا کار قرار نگرفته است و با توجه به سخنان عضو هیات رئیسه شهرداری تهران از سال گذشته فقط ارسال دو نامه به روسای کلانشهرها و شوراهای شهر جهان داشته‌ایم. سوابق موجود در اداره کل روابط عمومی و بین‌المللی شهرداری تهران در ارتباط با دیپلماسی شهری بیست و یک مورد از همکاری شهری میان شهرداری تهران با سایر شهرهای کشورهای دیگر را نشان می‌دهد که از این تعداد نامبرده نوزده مورد آن همراه با امضاء اسناد همکاری بوده و دو مورد دیگر در ارتباط با شهرهای جهانی در ادامه با توجه به روابط فراملی شهرداری تهران با سایر کشورها بیشترین سهم را در اسناد تفاهم‌نامه با کلانشهر تهران، شهرهای متعلق به کشورهای آسیایی دارند. همچنین مرکز مطالعات و برنامه‌ریزی شهر تهران در خصوص ترویج دانش و امور بین‌الملل با شورای راهبردی روابط بین‌الملل و دیپلماسی شهری تهران در خصوص طراحی به فرآیند جهانی شدن، که با کارگزاران مدیریت شهری جهان در فرآیند تبادل دانش، تجارب، امکانات و توسعه ارتباطات و همکاری‌های شهری دو و چند جانبه شامل مقدمه و پنج ماده است که به کمک و حمایت، بسترسازی و تهیه و تدوین اسناد، ارزیابی و پایش و ... را در دستور عمل کار قرار داده‌اند. توان مدیریت شهری (ضعف نگرش و بینش مدیریت شهری)، وزن ژئوپلیتیکی شهر تهران (ارتباطات شهری با شهرهایی که وزن پایین‌تری از تهران دارند)، انزوای ژئوپلیتیکی کشور از عوامل موثر بر عدم موفقیت در این زمینه است. برای بررسی تحقیق حاضر از دو روش گردآوری اطلاعات استفاده شده است که در بخش اول گردآوری اطلاعات از طریق مطالعات کتابخانه‌ای و در بخش دوم به گردآوری اطلاعات میدانی (پرسشنامه) داده‌های مورد نیاز از جامعه آماری، اقدام شد. در شاخص اول (توان مدیریت شهری): کارایی مدیریت

که وزن پایین‌تری از تهران دارند)، انزوای ژئوپلیتیکی کشور از عوامل موثر بر عدم موفقیت شهرداری تهران در زمینه دیپلماسی شهری است. به‌طور کلی می‌توان چنین نتیجه‌گیری کرد که شهرداری تهران در زمینه دیپلماسی شهری ناموفق بوده است. همچنین شاخص‌های ذکر شده به ترتیب: انزوای ژئوپلیتیکی، توان مدیریت شهری و وزن ژئوپلیتیکی در ناکارآمدی شهرداری تهران تاثیر بسزایی داشته است.

بحث و نتیجه‌گیری

در تحقیق حاضر ابتدا به گردآوری اطلاعات پرداخته شد و در روش گردآوری اطلاعات غیر مستقیم، از منابع کتابخانه‌ای شامل مطالعه کتب، تحقیقات، اسناد و مقاله‌های مرتبط داخلی و خارجی استفاده شده است. با مراجعه به مرکز مطالعات و برنامه‌ریزی شهر تهران با بررسی برنامه‌ها و معیارهای شهرداری تهران با مقایسه عملکرد سالانه در برنامه‌های اول تا سوم شهرداری تهران به این نتیجه رسیده که در برنامه اول شهرداری تهران در زمینه ارتقا نقش و جایگاه شهر تهران در سطوح فراملی، ملی و منطقه‌ای عملکرد سالانه شهرداری تهران در تقویت شاخص‌های توسعه پایدار شهری و تقویت کارآمدی مدیریت شهری با توجه به شرایط موفق نبوده است. در برنامه دوم با توجه به توسعه دیپلماسی شهری و تحقق شهری در تراز جهانی آنگونه که باید به توسعه زیرساخت‌ها، ارائه و بسترسازی لازم در سطح بین‌المللی پرداخته نشده است. در برنامه سوم توسعه با توجه به محورهای گفتمانی مدیریت شهری و اقدامات شهرداری در خصوص فعالیت‌ها ما با عضویت و تثبیت و توسعه همکاری‌های بین‌المللی همراه نبوده است. در پایان با توجه به گزارشات سالانه شهرداری تهران در خصوص عملکرد این نهاد، برنامه‌ریزی‌ها و رایزنی‌ها و برگزاری جلسات بیشتر با کشورهای همسایه و کم توسعه انجام شده است و تشکیلات و کمیته خاص در شهرداری برای دیپلماسی شهری وجود ندارد. با توجه بررسی نهایی از طریق سالنامه آماری شهرداری تهران جلسات برگزار شده در سال ۱۳۹۷-۱۳۹۸ حاکی از آن است که آن‌طور که باید

برتر در جهان اطلاعات حاضر در خصوص تفاهم‌نامه و سند همکاری و پیمان خواهرشهری از سال ۱۳۹۰ تا به الان تمامی کشورهای نامبرده از توسعه کمی در جهان برخوردار هستند و روابط بین‌المللی شکل گرفته با آنها در پیشبرد روابط دیپلماسی شهری و مناسبات و انتقال تجارب و آموزش به شهرداری و مدیریت شهری تهران کمک شایانی نکرده است. در شاخص سوم (انزوای ژئوپلیتیکی): کاهش یا قطع ارتباط یک کشور با سایر کشورهای سیستم جهانی و منطقه‌ای در ابعاد مختلف سیاسی، اقتصادی، اجتماعی، ارتباطی، علمی و فرهنگی (حافظ نیا، ۱۳۹۷). انزوای ژئوپلیتیکی عبارتست از افزایش انرژی‌های و درجه میراثی کشور و واحد سیاسی- فضایی بر اثر کاهش روابط سیستمی با سایر عناصر سیستم یا کشورها (کاهش سطح درونداد و برونداد^۶ با سایر عناصر)، انزوای ژئوپلیتیکی موجودیت سیستم سیاسی کشور، ثبات سیاسی، آرامش اجتماعی، امنیت ملی و بالاخره موجودیت خود کشور را تهدید می‌کند و چنانچه انزوا به افزایش فوق‌العاده انرژی و یا درجه میراثی آن بیانجامد، نهایتاً رژیم سیاسی و یا موجودیت کشور ممکن است در معرض نابودی قرار بگیرد. در سال‌های اخیر ایدئولوژی کشور و عدم ارتباط ایران با کشورهای توسعه یافته و حتی در حال توسعه بخاطر بحث تحریم‌های اعلام شده علیه کشور و پایین آمدن ارزش پولی کشور (ریال) و قانون رئیس‌جمهوری آمریکا (ترامپ) در مورد منع ورود شهروندان هفت کشور اسلامی و تحریم مقامات ایرانی و خارج شدن کشورهای عضو از برجام باعث پایین آمدن درجه میراثی کشور و کاهش روابط سیستمی با سایر شهرهای کشورهای منطقه‌ای و جهانی و افزایش انرژی در سطح روابط شده است. از اینرو، شهرداری هم به عنوان یک نهاد اجرایی نمی‌تواند در خصوص مناسبات و دیپلماسی شهری موفق دیده شود. در بخش دوم به نتایج در خصوص پاسخ پرسشگران در خصوص شاخص‌های نامبرده و دیپلماسی شهری پرداخته شد. با توجه به مقدار میانگین‌های به دست آمده می‌توان این‌گونه نتیجه‌گیری کرد که شاخص انزوای ژئوپلیتیکی در عدم موفقیت شهرداری تهران در ایجاد تاثیرگذاری نقش

شهری وابستگی مشخصی به عوامل زمینه‌ای از قبیل ثبات سیاسی، یکپارچگی اجتماعی و رونق اقتصادی و نیز عوامل دیگری از قبیل مهارت و انگیزه‌های سیاست-مداران و اشخاص استفاده کننده از این سیاست‌ها دارد. در این شرایط چارچوب ویژگی‌های سازمانی حکومت و مدیریت شهری به ویژه نقش اجرایی بخش دولتی و عمومی در آن، تأثیر بسیار تعیین کننده‌ای در موفقیت آن ایفا می‌کند (کاظمیان شیروان، ۱۳۷۳). با توجه به تهیه پرسشنامه در خصوص موفقیت و عدم موفقیت شهرداری تهران با توجه به سوال‌های مربوطه در پرسشنامه در خصوص رشته تحصیلی کارمندان شهرداری تهران و مقامات ارشد این نهاد فارغ التحصیلان (کارشناسان) رشته‌های غیر تخصصی هستند و اطلاعات وارد شده نشان می‌دهد که با توجه به پاسخگویی آنها بیشتر توجه کارمندان در بخش‌های دیگر است و دغدغه‌های چندانی در خصوص موضوعات مربوط به دیپلماسی شهری و روابط بین‌الملل ندارد. در شاخص دوم (وزن ژئوپلیتیکی): عبارت است از ثقل نیروها و عوامل مثبت و منفی موثر در قدرت ملی یک کشور، به عبارتی جمع جبری عوامل قدرت ملی، از آنجایی که برخی عوامل نظیر بی‌سوادی، فقر، سوانح طبیعی، بی‌ثباتی سیاسی و نظایر آن در قدرت ملی نقش منفی ایفا می‌کنند و در نقطه مقابل برخی از عوامل نظیر سواد، درآمد سرانه بالا، فقدان سوانح، ثبات سیاسی، سطح علمی و تکنولوژی بالا و نظایر آن نقش مثبت در قدرت کلی ایفا می‌کنند. وزن ژئوپلیتیکی موقعیت یک کشور و یا منزلت آن را در مجموعه‌ای از کشورها و یا در سیستم ژئوپلیتیک جهانی و منطقه‌ای نشان می‌دهد (حافظ نیا، ۱۳۹۷). با توجه به برنامه‌های اول و دوم و سوم شهرداری تهران و گزارش‌های سالانه به این نتیجه رسیده است که بیشتر ارتباطات صورت گرفته در این سال‌ها با کشورهای حاشیه و همسایه ایران بوده که از نظر فاکتورهای نه گانه قدرت برتر در جهان در سطح‌های آخر رده‌بندی هستند و وزن پایین-تری از همه فاکتورها (سرزمینی، اقتصادی، فرهنگی، اجتماعی و نظامی و علمی فناوری و ...) نسبت به ایران دارند. همچنین با توجه به جدول رده‌بندی قدرت‌های

محلی حاکی از آن است که برقراری ارتباط و رایزنی‌های انجام شده بیشتر با کشورهای همسایه و کم توسعه همراه بوده است. در مورد سوال (عوامل موثر بر موفقیت و عدم موفقیت شهرداری تهران در زمینه دیپلماسی شهری کدام است؟) پاسخ عدم موفقیت شهرداری تهران با شاخص‌های (توان مدیریت شهری، وزن و انزوای ژئوپلیتیکی) بوده است که شاخص‌های در نظر گرفته شده هر کدام با نتایج به دست آمده در شاخص (توان مدیریت شهری) از نبود دغدغه و تخصص کافی و عدم ارتباط رشته تحصیلی کارمندان شهرداری (تشکیل نشدن کمیته دیپلماسی شهری در مرکز مطالعات و برنامه‌ریزی شهر تهران که با توجه به ارائه برنامه‌های سالانه این مرکز به شهرداری تهران)، برای برنامه‌ریزی و هدف‌گذاری سالانه و شاخص (وزن ژئوپلیتیکی) با توجه به سنجش قدرت ملی کشورها هنوز هم این نهاد تمایل به برقراری ارتباط با شهرهایی که وزن پایین‌تری نسبت به تهران داشته است داشتند. همچنین جداول تفاهم نامه‌ها و گزارشات عملکرد شهرداری در سال‌های اخیر نشان دهنده این موضوع است و در شاخص (انزوای ژئوپلیتیکی) کاهش و قطع ارتباطات و سیاست خارجی کشور و تحریم‌ها علیه ما و با پایین آمدن ارزش پولی کشور و با توجه به تهیه پرسشنامه و پاسخ کارمندان شهرداری که در خصوص شاخص‌های عنوان شده تهیه شده بود و نتایج به دست آمده به ترتیب شاخص‌های انزوای ژئوپلیتیکی، توان مدیریت شهری و وزن ژئوپلیتیکی کشور از عوامل موثر بر عدم موفقیت شهرداری تهران در زمینه دیپلماسی شهری هستند. پیشنهاد می‌شود، کارگاه‌های آموزشی برای مدیران کلان شهری برگزار شوند و آنها را با فضاهای بین‌المللی مناسبات میان کلان شهرها، آشنا تر سازند.

سیاسگزاری

مقاله حاضر برگرفته از پایان‌نامه کارشناسی ارشد با عنوان (بررسی نقش دیپلماسی شهری بر مناسبات بین-المللی شهرها مطالعه موردی: مدیریت شهری تهران) در گروه دانشگاه تربیت مدرس تهران انجام شده است. از دانشگاه تربیت مدرس برای همکاری در زمینه حاضر

دیپلماسی شهری بر مناسبات بین‌المللی بیشترین تاثیر را داشته است. همچنین دومین شاخص با عنوان توان مدیریت شهری در رده بعدی قرار دارد. همچنین شاخص وزن ژئوپلیتیکی کمترین تاثیر را عدم موفقیت شهرداری تهران داشته و در ادامه مقدار t برای مولفه-های توان مدیریت شهری (۳/۹۶۰-)، مولفه وزن ژئوپلیتیکی (۷/۹۵۵-) و برای مولفه انزوای ژئوپلیتیکی برابر با (۴/۴۶۷) و مقدار (sig) به دست آمده نیز برابر با (۰/۰۰) بوده است. از آنجا که سطح معنی‌داری به دست آمده کمتر از (۰/۰۱) است، می‌توان نتیجه گرفت که توان مدیریت شهری (ضعف نگرش و بینش مدیریت شهری)، وزن ژئوپلیتیکی شهر تهران (ارتباطات شهری با شهرهایی که وزن پایین‌تری از تهران دارند)، انزوای ژئوپلیتیکی کشور از عوامل موثر بر عدم موفقیت شهرداری تهران در زمینه دیپلماسی شهری است. همچنین روش مبتنی بر آزمون t تک نمونه‌ای هم محاسبه شد که نتایج نشان می‌دهند، شاخص موفقیت برابر با (۲/۴۵) و نمایانگر موفقیت اندک شهرداری تهران در زمینه دیپلماسی شهری بوده است. همچنین با توجه به sig به دست آمده برابر با (۰/۰۰) و کمتر از (۰/۰۱)، پاسخ‌ها درست و از نظر صحت دارای اعتبار می‌باشند. به‌طور کلی می‌توان نتایج به دست آمده را چنین جمع‌بندی کرد که شهرداری تهران در زمینه دیپلماسی شهری ناموفق بوده است. همچنین شاخص‌های ذکر شده به ترتیب: انزوای ژئوپلیتیکی، توان مدیریت شهری و وزن ژئوپلیتیکی در ناکارآمدی و عدم موفقیت شهرداری تهران تاثیر بسزایی داشته است. هدف اصلی پژوهش حاضر پرداختن به موضوع بررسی نقش دیپلماسی شهری بر مناسبات بین‌المللی شهرها بوده و به مدیریت شهری (شهرداری تهران) به‌طور خاص توجه شده است. سوال (آیا شهرداری تهران در زمینه دیپلماسی شهری موفق بوده است؟) با پاسخ خیر همراه است؛ با توجه به نتایج به دست آمده از برنامه‌های اول تا سوم شهرداری تهران در تقویت شاخص‌ها و توسعه زیرساخت‌های بین‌المللی و محورهای گفتمانی برای عضویت و تثبیت همکاری‌های بین‌المللی موفق نبوده است. همچنین در ادامه گزارشات این نهاد اجرایی

برای ارتقا کیفیت این مقاله نظرات خود را اعمال کردند
نیز متشکرم.

و مرکز مطالعات و برنامه‌ریزی شهر تهران برای ارائه
اطلاعات (کتابخانه‌ای)، کارمندان محترم شهرداری برای
پاسخگویی به سولات پرسشنامه و داوران محترمی که

پی نوشت

1-Acuto
2-Public diplomacy
3-International Relations

4-Urban Geopolitics
5-Entropy
6-Input & Output

منابع

-حافظ نیا، م. و کاویانی راد، م.، ۱۳۸۳. افق‌های جدید در
جغرافیای سیاسی، تهران: انتشارات سمت، ۲۷۸.
<https://www.gisoom.com/book/1285675/>
-حافظ نیا، م.، ۱۳۸۸. مقدمه‌ای بر روش تحقیق در علوم
انسانی، تهران: سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی
دانشگاهها (سمت)، ۳۳۶.
<https://www.adinehbook.com/gp/product/9644596730>
-حافظ نیا، م. و کاویانی راد، م.، ۱۳۹۳. فلسفه جغرافیای
سیاسی، پژوهشکده مطالعات راهبردی، چاپ اول، ۳۰۰.
<https://www.adinehbook.com/gp/product/6005282788>
-حافظ نیا، م.، ۱۳۹۶. اصول و مفاهیم ژئوپلیتیک، انتشارات
پاپلی، مشهد، ۵۳۶.
<https://www.gisoom.com/book/11335492/>
-رضایی، ر. و عباسی، م.، ۱۳۸۷. اثرات جهانی شدن بر
ماهیت، ساختار و عملکرد شهرها، فصلنامه آمایش سرزمین:
۲(۲). <http://ensani.ir/fa/article/230953/>
-راشدی، ا. و فرجی ملایی، ا.، ۱۳۹۵. دیپلماسی شهری و
جذب توریسم، اولین همایش بین‌المللی اقتصاد شهری.
<https://civilica.com/doc/510615/>
-زرقانی، ه.، رنجکش، م. و اسکندران، م.، ۱۳۹۳. دیپلماسی
شهری، تحلیل نقش شهرها به عنوان بازیگر جدید عرصه
روابط بین‌الملل، مطالعات و پژوهش‌های شهری و منطقه‌ای:
۵(۲۰). <https://ensani.ir/fa/article/333751/>
-سلطانی‌فر، ه.، هاشمی، ش. و خانزاده، ل.، ۱۳۹۱. فصلنامه
راهبرد اجتماعی و فرهنگی: ۱(۴)، ۱۹۷-۲۲۴.
<https://www.magiran.com/volume/120965>
-صیامی، ق. و خلیل‌آبادی، ح.، ۱۳۹۰. ژئوپلیتیک شهری
رویکردی نوین در تحلیل‌های ژئوپلیتیک ایران، مجله جغرافیا
و توسعه ناحیه‌ای: بهار و تابستان: ۱۶.
<http://ensani.ir/fa/article/286105/>
-ظریف، م. و سجادی‌پور، م.، ۱۳۸۷. دیپلماسی چندجانبه،
تهران: مرکز نشر دانشگاهی، ۳۷۶.
<https://www.gisoom.com/book/11587942/>

-احمدی پور، ز.، قورچی، م. و قادری حاجت، م.، ۱۳۹۱.
تبیین جایگاه دیپلماسی شهری در توسعه حوزه نفوذ
ژئوپلیتیکی، فصلنامه جغرافیا و توسعه فضای شهری: (۱).
https://jgusd.um.ac.ir/article_24642.html?lang=fa
-بصیرت، م. و جلیلی، م.، ۱۳۹۳. تحلیل فرصت‌ها و چالش‌
های توسعه دیپلماسی شهری در کلانشهر تهران، نشریه
هنرهای زیبا - معماری و شهرسازی: ۱۹(۳)، ص ۵۳-۶۶
https://jfaup.ut.ac.ir/article_55404.html
-جان پرور، م.، ۱۳۹۳. مفهوم سازی و تبیین ابعاد جغرافیای
سیاسی شهر، مجموعه مقالات هفتمین کنگره انجمن
ژئوپلیتیک ایران، جغرافیای سیاسی شهر، تهران، دانشگاه
خوارزمی. <https://civilica.com/papers/1-5983/>
-جان پرور، م. و قربانی سپهر، ا.، ۱۳۹۶. ژئوپلیتیک شهری،
تهران، انجمن ژئوپلیتیک ایران، ۲۹۲.
http://www.jgeoqeshm.ir/article_81420.html
-جمالی نژاد، م.، ۱۳۹۲. دیپلماسی شهری، تهران: نشرآرما،
چاپ سوم، ۲۸۸.
<https://www.gisoom.com/book/11269330/>
-حسین پور پ، ۱۳۹۴. طرح مدل مفهومی دیپلماسی
شهری، مرکز مطالعات و برنامه‌ریزی شهر تهران، ۲۹۶.
<https://rpc.tehran.ir/Default.aspx?tabid=922>
-حسین زاده دلیر، ک.، پورمحمدی، م. و سلطانی، ع.، ۱۳۸۹.
بررسی عوامل مؤثر در ناکارآمدی طرح‌های جامع شهری ایران
(مطالعه موردی: طرح جامع تبریز)، نشریه جغرافیا و
برنامه‌ریزی: ۱۵(۳۱)، ص ۱۳۱-۱۵۱.
<https://www.sid.ir/fa/journal/ViewPaper.aspx?id=147289>
-حسین زاده دلیر، ک.، ۱۳۹۳. سیری در اندیشه‌ها و
طرح‌های شهرسازی، تبریز، انتشارات فروزش، چاپ اول،
۳۵۲.
<https://yektabook.com/product/3982/>
-حافظ نیا، م.، ۱۳۸۱. جغرافیای سیاسی ایران، تهران،
انتشارات سمت، ۵۵۰.
<https://www.gisoom.com/book/1835835>

برنامه‌ریزی شهری و منطقه‌ای، دانشگاه شهید بهشتی.
<https://elmnet.ir/article/10697212-11181/>
 -کشوریان آزاد، م. و دلالت، م.، ۱۳۹۳. تبیین جایگاه
 دیپلماسی شهری در توسعه روابط بین‌الملل، هفتمین کنگره
 انجمن ژئوپلیتیک ایران (جغرافیای سیاسی شهر) تهران،
 انجمن ژئوپلیتیک ایران، دانشگاه خوارزمی جنبه‌های نهادی،
 فصلنامه مدیریت شهری: (۱۷)، ۱۸.
<https://civilica.com/doc/371241/>
 -کوچکی، ف.، ۱۳۹۶. نقش دیپلماسی شهری بر جذب
 گردشگری در شهرستان تبریز، پایان‌نامه کارشناسی‌ارشد،
<https://ganj-edge.irandoc.ac.ir/>
 -کریمی، م. و حافظ‌نیا، م.، ۱۳۹۷. تبیین نقش دولت محلی
 در صلح‌سازی، فصلنامه ژئوپلیتیک: ۱۴(۳)، ۳۰.
<https://ensani.ir/fa/article/391703>
 -هادیان، ن. و احدی، ا.، ۱۳۸۸. جایگاه مفهوم دیپلماسی
 عمومی، فصلنامه بین‌المللی روابط خارجی: ۱(۳)،
[/https://ensani.ir/fa/article/77621](https://ensani.ir/fa/article/77621)

-قورچی، م. و امانی، م.، ۱۳۸۸. دیپلماسی شهری در فرآیند
 جهانی شدن، دانش شهر، مرکز مطالعات و برنامه‌ریزی شهر
 تهران: (۷). <https://www.imna.ir/news/455190/>
 -قورچی، م.، ۱۳۹۱. تبیین شکل‌گیری شهرهای جهانی با
 تاکید بر پیشنهاد راهبرد جهان شهرشدن تهران، رساله
 دکتری، دانشگاه تربیت مدرس، دانشکده ادبیات و علوم
 انسانی. <https://ganj-edge.irandoc.ac.ir/>
 -قورچی، م. و کاویانی راد، ج.، ۱۳۹۸. بررسی همخوانی
 دیپلماسی شهری با سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران
 (مطالعه موردی: خواهر شهرهای کلاشهر تهران، فصلنامه
 ژئوپلیتیک: ۱۵(۱)، ۶۰-۸۴.
<https://ensani.ir/fa/article/409299/>
 -قورچی، م.، سایت خبرگزاری ایمننا: مدیران شهری بخوانند:
 تمهیدات ویژه برای ورود به دیپلماسی شهری، ۱۱ خرداد
 ۱۳۹۸. <https://www.imna.ir/news/377236>
 -کاظمیان شیروان، غ.، ۱۳۷۳. الگوی مناسب سیستم
 مدیریت شهری در ایران، پایان‌نامه کارشناسی‌ارشد

-Acuto, M., Morissette, M. and Tsouros, A.,
 2017. City diplomacy: Towards more strategic
 networking? Learning with WHO healthy
 cities. *Global Policy*, 8(1), 14-
 22. Doi:org/10.1111/1758-5899.12382
<https://onlinelibrary.wiley.com/doi/full/>
 -Acuto, M., Decramer, H., Kerr, J., Klaus, I.,
 Tabory, S. and Toly, N., 2018. Toward city
 diplomacy: Assessing capacity in select global
 cities. Chicago Council on Global Affairs.
<https://digitalcommons.pepperdine.edu/etd/1098>
 -Bagheri, M. and Zamani, A., 2016. Assess the
 status of city diplomacy in the development of
 international relations. *International Journal of
 Academic Research and Development*, 1(11), 05-
 09.

<http://www.academicjournal.in/archives/2016/vol1/issue11>
 -Daroudi, M. and Piemani, N., 2013. Assessing
 Urban Diplomacy Approach on Foreign
 Investors in Tehran Using Network Analysis
 Process - SWOT Analysis Middle-East Journal
 of Scientific Research, 715-722.
 DOI: 10.5829/idosi.mejsr.2013.15.5.1021
[https://www.idosi.org/mejsr/mejsr15\(5\)13/16.pdf](https://www.idosi.org/mejsr/mejsr15(5)13/16.pdf)
 f
 -Ghourchi, M., Hafezini, M. and Ahmadipour, Z.,
 2012. Globalization and the Role of Cities in
 Transnational Spaces, *The International Journal
 of Humanities* » Spring, 19(2).
[https://ejh.modares.ac.ir/article-27-10297-
 en.pdf](https://ejh.modares.ac.ir/article-27-10297-en.pdf)